

Hervormingsplannen assisen gewikt en gewogen

Slachtoffers krijgen meer rechten

Analyse – Het hof van assisen gaat veranderen. De jury blijft bestaan, maar moet zijn beslissingen voortaan motiveren. Slachtoffers krijgen dezelfde rechten als de beschuldigde en de procedure moet korter en efficiënter. Dat is zowat de kern van de hervormingsplannen van minister van Justitie Laurette Onkelinx (PS).

Na het proces-Dutroux kwam assisen weer volop in de belangstelling. De VRT besloot zelfs om de populaire televisierechtbank uit de jaren zestig *Beschuldigde, sta op* terug uit te zenden. De assisenprocedure daarentegen staat zwaar ter discussie. Zo wordt op een assisenproces het gerechtelijk onderzoek helemaal overgedaan, wat erg tijdrovend is. Bovendien is er geen beroepsmogelijkheid, moeten slachtoffers zowat tussen het publiek plaatsnemen en is het misschien vreemd dat net voor de zwaarste misdrijven een

volksjury over schuld of onschuld moet oordelen in plaats van een professionele rechter.

Een commissie van twaalf experts onderzocht in opdracht van de minister van Justitie wat er moet gebeuren om tot een moderne versie van assisen te komen. Op basis van hun verslag maakte minister Onkelinx een wetsontwerp met daarin de hervormingen. Een analyse:

Volksjury

In een assisenproces is het een jury ‘van gelijken’ die oordeelt over schuld of onschuld. Twaalf willekeurig gekozen

volwassenen tussen dertig en zestig jaar, volgen het proces van begin tot eind en doen dan uitspraak. De volksjury is reeds in 1830 ingesteld. De toenmalige Belgische magistraten waren allemaal aangesteld door de gehate Nederlandse koning Willem I. Het volk wantrouwe

den en deed in belangrijke zaken liever zelf uitspraak.

Het probleem met een jury is natuurlijk dat juryleden bijna per definitie geen juridische opleiding hebben gehad. Ze mogen rekening houden met irrationele en emotionele argumenten.

Advocaten weten dat ook en spelen ongegeneerd in op emoties. Zo liet advocaat Jef Vermassen vorige maand nog tijdens een moordproces foto’s van de kinderen van de beschuldigde rondgaan – dat is zijn goed recht. “Als jullie *hun mama* schuldig verklaren, kan ze niet op het communiefeest van haar dochter zijn.” Een jurylid blijft daar niet onberoerd bij, een jurist noemt het irrelevant. Al te vaak is het onvoorspelbaar hoe de jury – die voor elke zaak anders is samengesteld – zal reageren. De vaak gehoorde kritiek dat assisen een loterij is, is dan ook niet helemaal uit de lucht gegrepen.

Bovendien moet de jury zijn uitspraak niet motiveren, dus een slachtoffer weet niet waarom een beschuldigde wordt vrijgesproken en een dader weet niet waarom hij schuldig is.

In de hervormingsplannen van Onkelinx blijft de jury behouden, maar de

Vrouw Justitia - Laurette Onkelinx (PS) wil het hof van assisen hervormen.

samenstelling verandert. Niet langer twaalf, maar slechts acht juryleden, van 25 tot 65 jaar, zullen een zaak beoordelen. De juryleden kunnen ook niet meer worden gewraakt. Een week voor het proces begint, krijgen ze een speciale opleidingssessie. Zo zullen ze te weten komen dat ze aan de getuigen en de beschuldigde vragen mogen stellen, maar dat ze hun mening niet mogen geven. Bij de uiteindelijke beoordeling zal een professionele rechter hen bijstaan. Bij 44 bij de jury gaat de beschuldigde vrijuit, bij 5-3 in het nadeel van de beschuldigde, zal de extra stem van de rechter doorslaggevend zijn. Ook zal de jury zijn beslissingen moeten motiveren, wat tot nu toe verboden was.

Bedenkingen

De vraag is natuurlijk wat die motivering zal inhouden – je kan van een jurylid toch niet verwachten dat hij een ellenlang arrest uitschrijft? En moet elk jurylid zijn motivering geven, of volgt er een stemming over een gemeenschappelijke motivering? Zal die motivering anoniem zijn? En kan je zelfs bij een anonieme motivering aan de

schrijfstijl niet zien wie wat heeft geschreven? Als de uitslag van de stemming bekend is, is er dan geen gevaar dat een uitspraak met de kleinste meerderheid – 5+de beroepsrechter tegen 3 – minder gezag heeft dan een andere?

Ook bij de aanwezigheid van die beroepsrechter kan je vraagtekens plaatsen. Het risico bestaat dat zijn mening bepalend wordt of dat hij zijn

De volksjury is reeds in 1830 ingesteld. De toenmalige Belgische magistraten waren allemaal aangesteld door de gehate Nederlandse koning Willem I. Het volk wantrouwde hen en deed in belangrijke zaken liever zelf uitspraak.

mening wil doordrukken en dat is net niet de bedoeling. Verder is er geen al te groot verschil tussen een jury van acht en een van twaalf.

Onkelinx speelt nog met de idee om de jury paritair samen te stellen – vier mannen en vier vrouwen – wat maakt dat de jury niet meer louter willekeurig samengesteld is. Emancipatie op zich is een goede zaak, maar een paritair samengestelde assisenjury is een stap

achteruit tegenover de veel eerlijkere, willekeurige samenstelling die er nu is. Door voorwaarden te stellen aan de samenstelling van de jury loop je het risico dat de juryleden niet meer de hele samenleving, maar slechts een deel ervan gaan vertegenwoordigen.

Tijdrovend?

De twaalf juryleden kunnen het strafdossier niet inzien – de assisenprocedure stamt uit 1830 en toen

konden de meeste Belgen niet lezen. Op een assisenproces wordt het volledige gerechtelijk vooronderzoek dus overgedaan. Alle getuigen moeten nogmaals heel hun verhaal vertellen, ook als de feiten zoals bijvoorbeeld in het proces-Dutroux zich al bijna tien jaar geleden hebben afgespeeld en je als getuige onmogelijk alles kan herinneren. In de meeste gevallen zegt zo'n getuige iets als “ik blijf bij mijn verklaring van

toen”, waarop iemand het proces-verbaal van die verklaring voorleest.

Het voorstel van Onkelinx zou de assisenprocedure voor een deel inkorten: niet alleen de lange, formele vragenlijst verdwijnt – zo moest de jury op het proces Dutroux meer dan 250 vragen beantwoorden. Ook de bijzitters, twee rechters die er meestal voor spek en bonen bijzitten, mogen hun tijd elders gaan besteden. Eén vaste, door de minister benoemde voorzitter zal vast zetelen en zal zich dus ook kunnen specialiseren in assisenrechtspraak. De volledig mondelinge procedure blijft bestaan.

Welke misdrijven?

Elke rechtenstudent zal het uit het hoofd kunnen zeggen: “Het hof van assisen is bevoegd voor de berechting van misdaden, politieke misdrijven en persmisdrijven”. In de praktijk is het iets genuanceerder. Vele misdaden worden gecorrectionaliseerd – het parket beslist dat niet het hof van assisen, maar de correctionele rechtbank de zaak moet beoordelen. Jaarlijks zijn er maar een honderdtal assisenzaken, terwijl er

ongeveer 650 in aanmerking komen. Onkelinx wil de bevoegdheid van het hof van assisen nauwer omschrijven, zodat het parket minder zaken moet correctionaliseren. Sowieso is moord en opzettelijke doodslag op dit moment de meest behandelde misdaad bij assisen. Het wekt dan ook geen verbazing dat het zich in de toekomst vooral met dit soort zaken zal bezig houden: misdaden waarvoor een levenslange gevangenisstraf kan worden opgelegd – zoals bv. misdaden tegen de menselijkheid – misdaden waarvoor de maximumstraf dertig jaar bedraagt indien er een dodelijk slachtoffer is en er intentie was om te doden. Tenslotte de zaken van foltering, verkrachting en ontvoering van minderjarigen, waarbij een dodelijk slachtoffer is gevallen, ook al had de dader niet de bedoeling om te doden. Andere gevallen, zoals gewelddadige diefstal of poging tot moord komen voor de correctionele rechtbank. Het hof blijft ook bevoegd voor politieke en persmisdrijven.

Zowat iedereen lijkt het met deze nieuwe indeling eens te zijn. Het gebeurt immers al te vaak dat partijen lange procedureslagen uitvechten om een zaak al dan niet voor assisen te brengen. Een nauwer omschreven taakverdeling kan hieraan verhelpen. Dat het hof bevoegd blijft voor politieke en persmisdrijven is in dat opzicht vreemd, maar dat soort zaken komt zo zelden voor dat het amper een discussie waard is.

Slachtoffer

Het slachtoffer zal in de toekomst evenveel rechten krijgen als de beschuldigde. Slachtoffers zullen niet meer verscholen tussen het publiek het proces moeten volgen. Ze krijgen een vaste plaats in de assisenzaal. Ook krijgen ze de gelegenheid om hun verhaal te doen. Onkelinx voorziet in haar voorstel zelfs psychologische ondersteuning en een aparte kamer in het gerechtsgebouw, om uit te rusten en om contact met de beschuldigde of de media te vermijden.

Beroep

Iedereen is het erover eens dat het goed is om slachtoffers meer rechten te geven. Dat ligt anders bij de vraag of er een beroepsrecht moet komen. In zowat elke gerechtelijke procedure in België heb je als dader of slachtoffer het recht om tegen een uitspraak in beroep te gaan. Dat is niet zo bij het hof van assisen. Beroep is ook moeilijk te verzoenen met de idee achter assisen. De volksjury is de bevolking. Het proces voor een andere jury overdoen is onzinnig. Waarom zou de beslissing van zo'n tweede jury betrouwbaarder zijn dan die van de eerste? Beroepsrechters in tweede instantie laten oordelen kan helemaal niet, dat zou een belediging zijn van de eerste jury.

De minister van Justitie heeft dat ook ingezien en heeft daarom enkel de cassatiebevoegdheid uitgebreid. Het Hof van Cassatie zal nu ook kunnen nagaan of de motivering van de jury niet strijdig is met sommige getuigenissen. Dit moet

een garantie zijn tegen gerechtelijke dwalingen. Het nadeel is dat de getuigenissen helemaal uitgeschreven moeten worden. Hiervoor zal justitie extra mensen in dienst moeten nemen, wat extra kosten met zich meebrengt.

En nu?

Laurette Onkelinx beseft maar al te goed dat haar termijn als minister er in 2007 kan opzitten. Daarom heeft ze al de hervormingsplannen ingepast in het *grote-Franchimont-wetsontwerp*, de tekst die heel het Belgisch strafprocesrecht moet hervormen. Zo zou de assisenhervorming sneller door het parlement behandeld worden. De Senaat heeft het wetsontwerp inmiddels goedgekeurd en doorgestuurd naar de Kamer. Tegen september dit jaar al zou het vernieuwde assisenhof een feit kunnen zijn.

Tijs Laurens